

ÇOKGÖZLÜLER TANI KARTI -5 (Polyommatus sp.)

(5- BALKAN MAVİSİ KOMPLEKSİ)

Çokgözlüler ailesi birbirine çok benzer kelebeklerden oluşur ve ülkemizin en yaygın kelebek ailelerindedir. Ailenin genel morfolojik özelliği kanat altında dış kenarda taşıdıkları turuncu üçgenler ve bunun iç kısmında ve gövdeye yakın sıralanan beyaz halkalı siyah beneklerdir. Ayrıca her iki kanat ortasında birer diskal benek taşırlar.

Erkek çokgözlülerin kanat üstü genellikle mavi , dişilerin ise kahverengidir.

Bu gruptaki kelebeklerin tanı kartlarında esas alınacak sınıflandırması şu şekildedir; önce arka kanat altı orta dış bantta yer alan beneklerin dizilimine göre iki ana grup sonra da bu ana grupların altında aşağıda görülen gruplar;

POLYOMMATUS DİZİLİMİ OLANLAR (Benekler düzgün yay çizer)

1. ÖN KANAT ALT KISMINDA BAZAL BENEK TAŞIYANLAR;

- Çokgözlü Mavi (*Polyommatus icarus*)
- Çokgözlü Hatay Mavisi (*Polyommatus bollandi*)
- Çokgözlü Buzulmavi (*Polyommatus buzulmavi*)
- Çokgözlü Cilo Mavisi (*Polyommatus ciloius*)
- Çokgözlü Büyük Turan Mavisi (*Polyommatus myrrha*)
- Çokgözlü Küçük Turan Mavisi (*Polyommatus cornelia*)
- Çokgözlü Edon Mavisi (*Polyommatus aedon*)
- Çokgözlü Eros (*Polyommatus eros*)
- Çokgözlü Yalancı Eros (*Polyommatus eroides*)

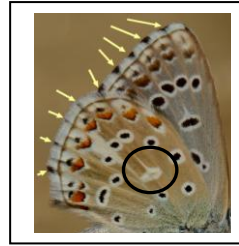

Tüm arka kanat benekleri neredeyse düzgün bir yay çizer. Ön iki benek bu yayı bozamaz.

2. ÇİLLİ MAVİLER; Saçaklar damalı, Diskal benek boş

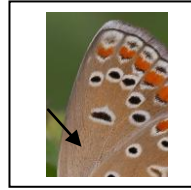
Tanı kartı ; <http://www.trakel.org/pdf/46012.pdf>

- Çokgözlü Gök Mavi (*Polyommatus bellargus*)
- Çokgözlü Çilli Mavi (*Polyommatus coridon*)
- Çokgözlü Anadolu Çilli Mavisi (*Polyommatus ossmar*)
- Çokgözlü Yalancı Çilli Mavi (*Polyommatus coridonius*)
- Çokgözlü Levantin Çilli Mavisi (*Polyommatus syriacus*)
- Çokgözlü Hakkari Çillisi (*Polyommatus dezinus*)

3. ÖN KANAT ALT KISMINDA BAZAL BENEK TAŞIMAYANLAR;

- Çokgözlü Menekşe Mavisi (*Polyommatus thersites*)
- Çokgözlü Turkuaz Mavisi(*Polyommatus dorylas*)
- Çokgözlü Amanda(*Polyommatus amandus*)
- Çokgözlü Eşer Mavisi(*Polyommatus escheri*)

4. GÜMÜŞ BENEK TAŞIYAN ÇOKGÖZLÜLER;

- Çokgözlü Gümüşmavi (*Polyommatus lowei*)
- Acem Çokgözlüsü (*Polyommatus alcedo*)
- Rose'nin Çokgözlüsü (*Polyommatus rosei*)
- İran Çokgözlüsü (*Polyommatus morgianus*)

ARİCİA DİZİLİMİ OLANLAR (Ön kanat kenarına yakın iki benek yaydan ayrı seyredir)

5. BALKAN MAVİ KELEBEKLERİ;

- Çokgözlü Balkan Mavisi (*Polyommatus anteros*)
- Çokgözlü Anadolu Mavisi (*Polyommatus crassipunctus*)
- Çokgözlü Lübnan Mavisi (*Polyommatus bassoni*)

6. ÇOKGÖZLÜ ESMEK VE BENZERLERİ;

- Çokgözlü Esmer (*Polyommatus agestis*)
- Çokgözlü Ormanesmeri (*Polyommatus artaxerxes*)
- Çokgözlü Teberda Mavisi (*Polyommatus teberdinus*)

7. DİĞER ARİCİA DİZİLİMLİ KELEBEKLER;

- Anadolu Çokgözlüsü (*Polyommatus hyacinthus*)
- Çokgözlü Toros Mavisi (*Polyommatus isauricus*)
- Torul Çokgözlüsü (*Polyommatus torulensis*)
- Geranyum Çokgözlüsü (*Polyommatus eumedon*)

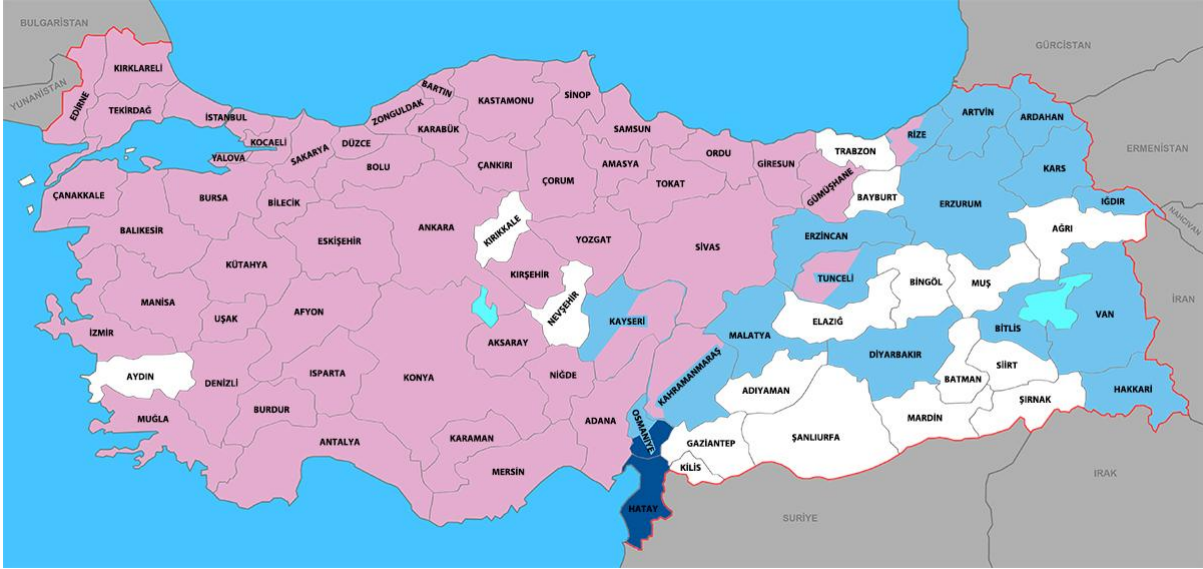
Arka kanat benekleri düzgün bir yay çizmez. Ön iki benek yayı bozar.

Bazı uzmanlarca *P. anteros* ismi ile tek tür olarak belirtilen türümüz, Sn. Koçak'ın listesinde 3 türe ayrılmıştır. Balkan mavisi kompleksinde yer alan 3 türün ayırımında esas kriterimiz dağılımdır. Koçak listesinde türün dağılımı son yayınlanan (01.07.2018 tarihli) CESA Memoirs 8 (A synonymous and distributional list of the species of the Lepidoptera of Turkey) adlı yayında aşağıdaki şekilde düzenlenmiş olup bundan sonra bu doğrultuda tanı verilecektir. Mevcut kayıtlarda bu şekilde güncellenecektir.

Dağılımda iki türün de (Ç. Balkan mavisi ve Ç. Anadolu mavisi) bir arada uçtuğu belirtilen Kayseri, Tunceli, Rize ve Kahramanmaraş da ön kanadında bazal benek taşımayan bireylere Ç. Anadolu mavisi, bazal benek taşıyan bireylere Ç. Balkan mavisi tanımı verilmesinin,

Ç. Anadolu Mavisi ve Ç. Lübnan Mavisi türlerinin bir arada uçtuğu belirtilen Osmaniye'de ise Amanoslar'da uygun özellikleri taşıyan bireylere Ç. Lübnan mavisi ,diğer bölgelerdeki kayıtlara Ç. Anadolu Mavisi tanımı vermenin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

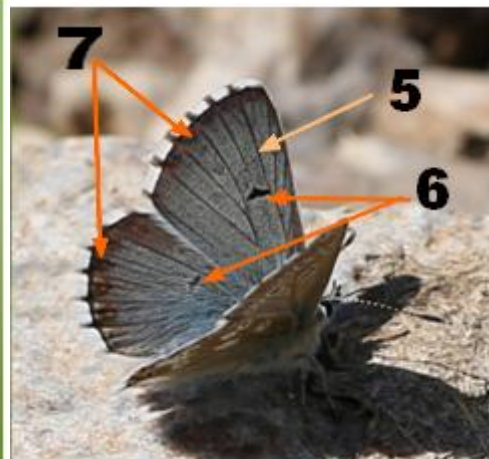

ORTAK ÖZELLİKLERİ;

1. Aricia dizilimine sahiptirler.
2. Saçakları damalıdır.
3. Siyah beneklerin etrafını saran beyaz halkalar kalın ve belirgindir.
4. Bazal kısımda mavi pullanma dikkat çeker.

Kanat üstünde;

5. Erkek kanat üstü grimsi mavidir.
6. Her iki kanat ortasında diskal benek yer alır ve ön kanattaki diskal benek oldukça belirgindir.
7. Siyah kenar bandı her iki kanatta da kalındır ve arka kanatta siyah kenar altı benekleri izlenir.

Çokgözlü Balkan Mavisi (*Polyommatus anteros*)

- Ön kanat altında bazal benek taşıyan veya taşımayan örnekler aynı alanda görülebilir.

Çokgözlü Anadolu Mavisi (*Polyommatus crassipunctus*)

- Genellikle ön kanat altında bazal benek taşımaz.

Çokgözlü Lübnan Mavisi (*Polyommatus bassoni*)

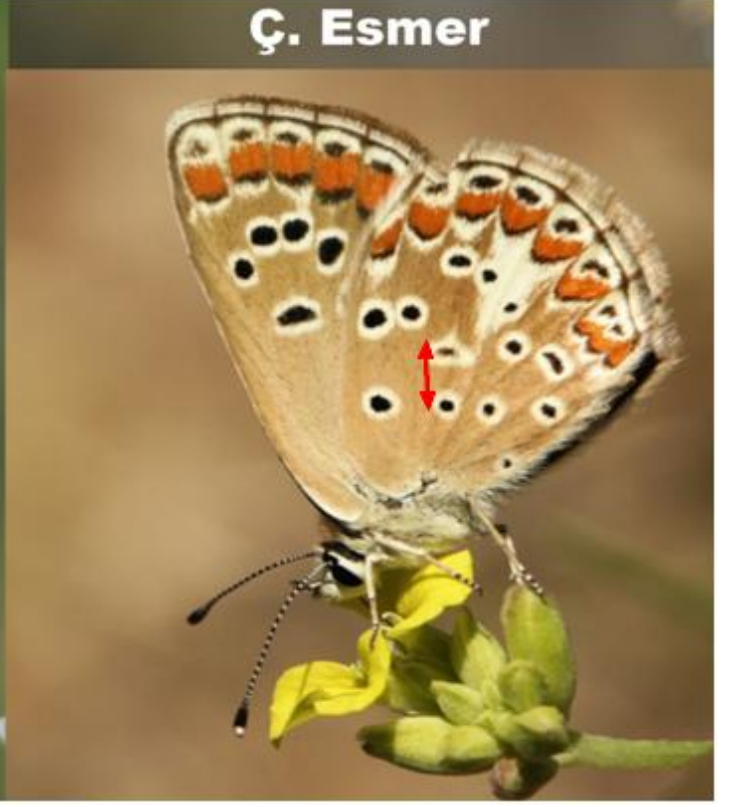

- Dağılım en önemli ayırım kriteridir. Dağılımı olan bölgede aşağıdaki kriterlere göre tanımlanabilir.
- Erkek kanat üstü rengi daha açık gridir.
- Ön kanat üstündeki diskal benek oldukça iri yapıdadır
- Kanat üstünde siyah benekleri saran turuncu benekler daha belirgindir.

Ç. Balkan Mavisı

Ç. Esmer

Balkan Mavisı bireyleri ile yine aricia dizilimine sahip olan Çokgözlü esmer bireylerini ayırt etmek zaman zaman güç olabilir. Bu durumda Balkan Mavisı'nde;

- Siyah benekleri çevreleyen beyaz halkaların geniş ve birbiri ile temasta olması,
- Arka kanatta diskal beneğin bazal beneklerle çok yakın mesafede olması, (Kırmızı ok)
- Bazal kısımda yer alan mavi pullanma,
- Zemin renginin daha açık olması ,
- Özellikle ön kanatta turuncu beneklerin Çokgözlü Esmere göre daha zayıf olması ile ayırt edilebilir.

Hazırlayan : Hakan YILDIRIM

Katkı verenler ; Trakel tanı kurulu